

РЕМЕЙК І ПРИРОДА ТВОРЧОГО АКТУ

Шевченко Н. В.

*аспірантка кафедри філософської антропології,
філософії культури та культурології*

*Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Життєвий світ людини є сукупністю її дорефлексивних очевидностей у природній установці свідомості як інтерсуб'єктивний повсякденний світ життєвих практик, що має безпосередню очевидність – тотальну конфігурацію людського досвіду [1]. Творчість являється відображенням суб'єктивних вказівок на навколишній світ. Досвід інтерсуб'єктивного відношення (Я-Інший) втілений у поняття «життєвого світу», що є впорядкованим набором інтерсуб'єктивних смислів, які відновлюються або реінтегруються в процесі соціальної взаємодії. Такі смисли можуть поставати множиною всіх множин, які не являючись своїми елементами, зрештою, містять в собі самих себе [2].

Дослідження творчості, творчої діяльності та винаходу є прерогативою багатьох галузей знань: філософії, педагогіки, психології, математики, економіки, креативних індустрій тощо. Передумови творчого акту є різними: подолання традиції, рух назустріч генію (омаж), суб'єктивізм, відхід в уявне, інтуїтивізм, сублімація, невротична рефлексія тощо, які загалом залежать від соціокультурного контексту, в якому знаходиться автор, від тих філософських та інших суспільних ідей, які вирують у певній спільноті. Поняття «творчості» підіймає низку питань, пов'язаних з когнітивною діяльністю людини, генезою сенсоутворюючої діяльності індивіда.

Творче начало укорінюється в пізнавальній діяльності людини, її здатності пізнавати та освоювати світ речей, а також розмірковувати над специфікою самого процесу пізнання. Творчість постає як сенсоутворююча діяльність людини, що складається з поєднання діяльності свідомого та несвідомого: власного життєвого досвіду індивіда та суспільного історичного (колективної пам'яті), і роботи творчої уяви. Процес модифікації сенсоутворюючої структури колективної пам'яті неперервний та збагачується в процесі парадигмальних зрушень та змін когнітивних установок.

Поняття творчості є дуже широким і його дослідження спрямовується у двох основних напрямках:

1. Проблема джерел творчості;
2. Проблема механізму виникнення творчого акту як процесу створення нового.

Наприкінці XIX ст. завдяки технологічній революції та винайденню технічних копіювальних, а також записуючих та відтворюючих механізмів як фотоапарат, фонограф, сінематограф, змінюється відношення до художнього твору, який відтепер можливо копіювати, репродукувати, переробляти, множити. Художня копія більше не підпорядковується оригіналу і стає самоцінною художньою та смисловою одиницею. З винайденням відеозапису зароджується мистецтво кіно, поряд з яким одночасно виникає й ремейк як процес перезйомки перших кіносюжетів в інших середовищах, перезнімання найбільш вражаючих та популярних у публіки сюжетів різними кінорежисерами. Впродовж XX ст. ремейк як стратегія творчої трансформації стає невід'ємним від творчого процесу, адже етапи наслідування, запозичення, трансформації в художній культурі належать ремейку, що використовує колективний досвід та культурні надбання минулого, актуалізуючи ті чи інші аспекти художнього твору.

Сучасні теорії осмислення природи і механізму творчого процесу ґрунтуються на концепції «раптового прозріння», яку озвучив в рамках свого докладу «Математична творчість» видатний французький математик А. Пуанкаре [3]. Він наголошував, що будь-який винахід не створюється з нічого: «насамперед, дивує видимість раптового прозріння, яке є насправді результатом неусвідомленої кропіткої роботи свідомих зусиль, які спочатку здаються марними, проте запускають в роботу несвідоме, з чого постають результати такої діяльності». У 1926 р. англійський соціолог та психолог Г. Воллес [4] створює на підґрунті ідей А. Пуанкаре теорію творчого процесу, що складається з чотирьох стадій, які балансують на межі свідомого та несвідомого:

1. Підготовка (накопичування інтелектуальних ресурсів, інформації про об'єктивний світ);
2. Інкубація (занурення у несвідоме, несвідома обробка накопичених даних), те, що А. Ейнштейн називав «комбінаторною грою» [5], яка полягала у вільному потоку уяви, змішуванні вражень, образів, емоцій, інтуїції у несвідомому;
3. Прозріння, вихід з несвідомого (неочікуваний спалах, коли несвідоме звітує в свідомість підсумки своєї несвідомої роботи);
4. Верифікація або перевірка (свідомий відбір образів та ідей, їх творча переробка та оформлення).

Тези Г. Воллеса відобразилися в роздумах поета Т. Еліота про народження ідей в літературній творчості, винахідника А. Белла, що наголошував на «несвідомому роздумі» тощо. Американський економіст та підприємець Дж. В. Янг [6], який визначає творчість як звичку розуму бачити зв'язки між різними фактами, вважає творчий акт поєднанням здатності комбінувати відомі і нові елементи та вміння бачити взаємозв'язки між ними. Він вважає, що розум можна натренувати до винаходу ідей та принципів, що слугують джерелом їх виникнення. Британський письменник і журналіст А. Кестлер описував творчий акт як процес поєднання двох непов'язаних між собою ідей з різних контекстів [7], завдяки чому можна значно покращити виробничі, інженерні, науково-винахідні процеси тощо. За його теорією бісоціації, для створення нових ідей людина повинна мати високий рівень компетенції в різних сферах діяльності. Ефективність досягається завдяки уникненню звичних схем мислення і встановлення взаємозв'язків між, на перший погляд не пов'язаними один з одним поняттями. На противагу до асоціації, за якої думки рухаються в одній сфері, при бісоціації поєднуються довільні або протилежні сфери мислення, які ведуть до абсолютно нових шляхів створення ідей. Американський винахідник С. Джебс також наголошував, що «творчість просто поєднує речі, адже в певний момент винахідники усвідомлюють очевидність певних ідей завдяки аналізу та синтезу зі свого минулого досвіду» [8].

З кінця ХХ ст. творчий процес збагачується поняттям «креативності», яке тлумачиться як здатність винаходити нові цінні ідеї та втілювати їх у життя. Сам процес створення ідей та артефактів включає «створення незнайомих комбінацій знайомих ідей», що вимагає глибокої ерудованості: «завдання тут полягає в тому, щоб знайти певні надійні способи отримання комбінацій, які мають сенс» [9]. Концепт креативного етосу складається з індивідуальності, оригінальності та творчого начала. Нова епоха, що настає, відчуває потребу у креативних індивідах, які володіють вказаними якостями.

Створення штучного інтелекту знаменувало «великий перехід» [10] до якісно іншого етапу в бутті людства. За свідченням експерту з автоматизації Дж. Дайболда, «наслідки четвертої промислової революції, яку ми зараз переживаємо, будуть глибшими, ніж будь-які соціальні зміни, які людство зазнавало в усі попередні епохи» [11]. Багато зусиль докладається щоб навчити ШІ користуватися прийомами творчого мислення, набути здатності до саморозвитку та у перспективі перевершити людський мозок. Так, наразі ШІ за ерудованістю перевершує людину і навіть може вигравати шахові партії. Проте машина, комп'ютер не має свідомості. Саме свідомість, а також

здатність емоційно реагувати на події робить людину здібною до створення сенсу та актуалізації певних цінностей в художньому творі.

Ремейк як творчий метод проявляється в різносторонній діяльності ШІ, а саме: генерування музичних, візуальних композицій завдяки інтеграції знань та паттернів з різних стилів і епох, що призводить до несподіваних, «позалюдських» поєднань. Це сприяє створенню унікальних та оригінальних творів мистецтва; ШІ здатний автоматично покращувати якість зображень, реставрувати старі світлини та створювати нові візуальні елементи, які гармонійно доповнюють авторські оригінальні твори; створює інтерактивні інсталяції, де глядачі можуть взаємодіяти з витворами мистецтва, змінюючи їх у реальному часі; технології машинного навчання створюють інструменти, що дозволяють художникам та дизайнерам створювати мультимедійні твори, які поєднують звук, відео та інтерактивність. Загалом, технології ШІ сприяють розвитку цифрового мистецтва, яке досліджує нові форми вираження, недоступні людині без комп'ютерних потужностей. Тобто, ШІ здатний до креативності, але наразі його творчість позбавлена сенсу, цінності. Художник, творець через свою творчість доводить до суспільства певні цінності, певний меседж. ШІ генерує артефакти тому, що він навчений людиною їх генерувати. Тобто, наразі його «мистецтво» позбавлене сенсу і не несе в собі ніякого повідомлення людям. Художник в творчому акті викриває душу, після стадії прозріння в нього наступає певний стан катарсису, розради, емоційного виходу. Творчість ж машини є сууго логічною, комбінаторною, певним різновидом інженерного конструювання. А без душі, емоцій, подібна творчість носить машинний, механістичний характер. Цінність творчості полягає в сенсі, яким людина наділяє художній твір. А ШІ наразі нездатний до осмисленої творчості. Чи вдасться створити в машині штучну свідомість – це так само, як створити свідомість в телевізора, чи праски. Тому це питання поки що більше до фантастів, ніж винахідників.

Література:

1. Гусерль Е. Картезіанські медитації. Вступ до феноменології. Київ : Темпора, 2021. 304 с.
2. Russell B. The Philosophy of Logical Atomism. UK : Routledge, 2009. 208 p.
3. Poincare H. The Foundations of Science : Science and Hypothesis, The Value of Science, Science and Method. Cambridge University Press, 2014. 570 p.
4. Wallas G. The Art of Thought. UK, Poole : Solis Press 2014. 202 p.
5. Einstein A. Ideas and Opinions. NY : Crown, 1995. 384 p.

6. Young J. W. A Technique for Producing Ideas. NY : McGraw Hill, 2003. 65 p.
7. Koestler A. The Act of Creation. USA : One 70 Press, 2014. 752 p.
8. Brennan C. The Bite in the Apple: A Memoir of My Life with Steve Jobs. New York : St. Martin`s Press, 2013. 320 p.
9. Boden M. The Creative Mind. London : Routledge, 2004. 344 p.
10. Schwab K. Fourth Industrial Revolution. New York : Currency, 2017. 192 p.
11. Diebold J. Automation. USA : AMA, 1983. 181 p.